

Deze editie van PensioenUpdate is een samenvatting van het jaarverslag 2008 van Stichting Dow Pensioenfondss.

Wanneer u interesse heeft in het volledige jaarverslag, kunt u het downloaden op www.dowpensioenfondss.nl. Als u een geprint exemplaar wilt ontvangen, kunt u dit aanvragen bij het Pensioenbureau via info@dowpensioen.nl of 0115 - 67 11 11.

Marktontwikkelingen 2008 in een notendop

Stichting Dow Pensioenfondss heeft – net als alle pensioenfondsen in ons land – een heel zwaar jaar achter de rug. Alles had natuurlijk te maken met de kredietcrisis en de economische recessie die daarop volgde. Als gevolg daarvan werden de wereldwijde aandelenmarkten in januari 2008 gekenmerkt door angst en beleefden we de slechtste jaarstart in meer dan 20 jaar. Slecht nieuws uit de financiële sector en de Amerikaanse economie zorgden ervoor dat de markt zeer nerveus bleef. Hetgeen leidde tot paniekverkoop van aandelen.

De aandelenmarkten begonnen het tweede kwartaal vervolgens sterk. Het ergste van de kredietcrisis leek voorbij en de vrees voor een recessie ebde even weg. Het tij keerde echter toen de kredietcrisis allerm minst voorbij bleek te zijn. De banken zagen zich gedwongen door te gaan met afboekingen en met het aantrekken van extra kapitaal.

In het derde kwartaal stegen de aandelenprijzen, maar deze trend werd niet breed gedragen. Het werd steeds duidelijker dat de financiële crisis nog lang niet voorbij was. In september moesten veel financiële instellingen worden gered door rechtstreeks overheidsingrijpen of via van overheidswege gesteunde overnames.

De grote klap kwam echter in de tweede fase, kwartaal vier van 2008. Toen ging naast de aandelenmarkten ook de rente onderuit. Oktober 2008 was één van de slechtste maanden ooit voor aandelenmarkten. In november daalden de aandelenmarkten verder omdat de economische vooruitzichten en winstverwachtingen verslechterden. De markten kwamen in december tot rust in de hoop dat de omvangrijke steunmaatregelen van de overheden en centrale banken in 2009 effect zouden hebben.

Met vertrouwen vooruit

“2008 was geen goed jaar voor pensioenfondsen. Ook niet voor het Dow pensioenfondss. De krediet- en economische crisis zorgden voor grote verliezen op de beleggingen van pensioenfondsen. Bovendien daalde de rente. Dit alles had tot gevolg dat de dekkingsgraad van ons fonds fors daalde. De Nederlandsche Bank heeft Dow Pensioenfondss daarom gevraagd om een herstelplan op te stellen waarin staat hoe de dekkingsgraad weer omhoog gebracht zal worden gebracht. Een belangrijke component van dit plan is de garantie van Dow om in het pensioenfondss bij te storten wanneer dit nodig is. Deze toezegging is van groot belang en Dow heeft de eerste stortingen al betaald. Nu ook de eerste signalen van het economisch herstel zichtbaar worden zorgt dit alles ervoor dat we weer met vertrouwen naar de toekomst kunnen kijken.”

Gerard van Harten

Voorzitter Dow Pensioenfondss

Rendement 2008

Dow Pensioenfonds heeft in de loop der jaren veel vermogen opgebouwd. Dit vermogen wordt belegd in onder meer aandelen, obligaties, onroerend goed en valuta. Het totale rendement op het vermogen van het pensioenfonds over 2008 bedroeg -12,69% (2007: 1,84%). De grootste boosdoener was onze aandelenportefeuille, die de wereldwijde negatieve trend van aandelenkoersen volgde. De aandelenportefeuille van het pensioenfonds behaalde een rendement van -41,08%. De obligatieportefeuille behaalde een positief rendement (8,32%). Ondanks de toegepaste afdekking van het valutarisico is er over 2008 sprake van een rendement op het belegd vermogen van -12,69%.

Samenstelling beleggingen (bedragen in € 1.000) (exclusief Dowflexioenbeleggingen)	Balanswaarde 31-12-2008	Toename/ afname	Balanswaarde 31-12-2007
Vastgoedbeleggingen in exploitatie	3.558	-3.507	7.065
Vastgoedbeleggingen indirect	40.451	3.541	36.910
Aandelen	311.087	-170.917	482.004
Vastrentende waarden	664.317	2.607	661.710
Derivaten	72.223	68.309	3.914
Overige	53.089	-65.410	118.499
	1.144.725	-165.377	1.310.102

Van deze beleggingen heeft € 23.591 betrekking op de beschikbare premieregeling.

Dekkingsgraad 2008

Zoals u in deze uitgave kunt lezen, is de financiële positie van het pensioenfonds in 2008 op twee fronten aangetast. Allereerst is het pensioenvermogen gedaald, vooral als gevolg van dalende beurskoersen. Ten tweede zijn de pensioenverplichtingen (de nu en later uit te keren pensioenen) gestegen vanwege een lagere rente. Beide ontwikkelingen hebben een negatief effect op de dekkingsgraad. De dekkingsgraad wordt berekend door de bezittingen van het fonds (het pensioenvermogen) te delen door de pensioenverplichtingen (de uit te keren pensioenen). Aan de dekkingsgraad wordt de financiële gezondheid van een pensioenfonds afgemeten. Omdat de dekkingsgraad van Dow pensioenfonds (net als die van vrijwel alle andere fondsen) onder de 105% daalde, is een herstelplan opgesteld (zie artikel op de achterzijde). Inmiddels is de dekkingsgraad per 31 augustus opgelopen tot 93,8%.

	2008	2007	2006	2005	2004
Dekkingsgraad ultimo	87,2%	123,0%	115,8%	109,2%	106,8%
Vereiste dekkingsgraad volgens FTK	111,8%	124,2%	-	-	-

Waarom is het fonds ook alweer afhankelijk van de beurs?

Om alle toekomstige pensioenen te kunnen uitkeren, betalen zowel werkgever als werknemer pensioenpremie. Deze premies worden ingezet om voldoende kapitaal op te bouwen. Kapitaal opbouwen doen pensioenfondsen door (een deel van hun vermogen) te beleggen. Pensioenfondsen beleggen omdat op de lange termijn beleggen een hoger verwacht rendement oplevert dan bijvoorbeeld sparen. Dat (hogere) rendement is ook nodig om alle pensioenen te kunnen blijven uitkeren.

Waarom is het fonds ook alweer afhankelijk van de rentestand?

De Pensioenwet schrijft voor dat de waarde van alle nu en in de toekomst te betalen pensioenen moeten worden gewaardeerd tegen actuele marktrente. Dat betekent dat deze toekomstige pensioenverplichtingen op de balans van het pensioenfonds worden terugerekend naar euro's van nu. De waardebepaling daarvan vindt plaats op basis van de rentestand.

Nu de rente door de kredietcrisis is gedaald, moeten de pensioenverplichtingen hoger worden gewaardeerd. Op papier nemen de 'schulden', de pensioenverplichtingen, dus toe als de rente daalt. Andersom geldt dat een hogere rente de (papieren) waarde van de pensioenverplichtingen doet verminderen. Voor pensioenfondsen is een hogere rente dus beter voor hun financiële positie.

Kerncijfers

Financiële gegevens (x € 1.000)	2008	2007	2006	2005	2004
Beleggingen ultimo jaar ¹	1.144.725	1.310.102	1.259.877	1.179.142	954.865
Aanwezig vermogen ultimo jaar ²	1.035.505	1.172.111	1.145.380	1.098.332	950.905
Vereist vermogen	1.310.391	1.184.931	-	-	-
Beleggingsopbrengsten	-151.871	23.312	57.056	134.482	62.673
Rendement	-12,69%	1,84%	4,87%	14,30%	7,20%
Technische voorziening ³ :					
Technische voorziening excl. DC-regeling	1.164.467	952.912	995.002	1.013.422	897.028
Beleggingen beschikbare premiereregeling (DC) (= Pensioenverplichtingen beschikbare premiereregeling) m.i.v. 2006	23.591	23.679	21.863	-	-
Technische voorziening	1.188.058	976.591	1.016.865	1.013.422	897.028
Herverzekerde pensioenverplichtingen	6.531	6.078	6.713	7.208	6.958
Technische voorziening na herverzekering	1.181.527	970.513	1.010.152	1.006.214	890.070
Beleggingen Dowflexioen =					
Technische voorziening Dowflexioen	551	985	1.586	7.068	6.893
Dekkingsgraad ^{4,5}	87,2%	123,0%	115,8% ⁶	109,2%	106,8%
Vereiste dekkingsgraad ³	111,8%	124,2%	-	-	-
Bijdragen van werkgevers en werknemers	36.770	41.048	53.586	51.863	35.687
Pensioenuitkeringen	45.419	42.714	39.631	37.983	35.825
Pensioenuitkeringen na herverzekering	44.920	42.173	38.958	37.547	35.450
Feitelijke premie (inclusief DC)	36.770	41.048	53.586	51.863	35.687
Kostendeekkende premie	42.806	48.118	-	-	-
Gedempte premie (abtn)	33.765	36.184	-	-	-
Algemene reserve ³	-152.554	219.198	157.090	92.117	60.835

¹ Met ingang van het jaar 2006 is de presentatie van de cijfers gewijzigd; naast de beleggingen is nu expliciet het aanwezig vermogen vermeld, zodat de presentatie van de cijfers aansluit op de cijfers in het actuariel rapport;

² Aanwezig vermogen = (balanstotaal -/- TV Dowflexioen -/- overige schulden en overlopende passiva -/- beleggingen verantwoord onder de passiva); Met ingang van 2007 wordt de TV herverzekerd meegenomen in het aanwezig vermogen; Met ingang van 2008 worden de DC beleggingen meegenomen in het aanwezige vermogen.

³ De technische voorziening (TV) is m.i.v. boekjaar 2007 vastgesteld o.b.v. de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde Rentetermijnstructuur; voorgaande jaren RTS met maximum van 4%, d.w.z. alle jaren 4% (m.u.v. 2005); voorts is m.i.v. 2007 overgegaan op zwaardere sterftegrondslagen die voldoen aan de nieuwe wettelijke vereisten; vergelijkende cijfers 2004, 2005 en 2006 zijn niet aangepast;

⁴ Dekkingsgraad 2008 = (aanwezig vermogen / technische voorziening);

⁵ Dekkingsgraad 2007 = (aanwezig vermogen / technische voorziening excl. DC-regeling); M.i.v. 2008 is de DC-regeling opgenomen in de totale technische voorziening; ook voor het vaststellen van de dekkingsgraad;

⁶ In 2006 is de dekkingsgraad bepaald exclusief herverzekering (zowel aan actief- als passiefzijde) en bedroeg 115,8%.

Herstelplan

De dekkinggraad bedroeg per 31 december 2008 87,2%. Het pensioenfonds verkeert daarmee in een situatie van dekkingstekort. Dit is door het pensioenfonds gemeld aan DNB. Het pensioenfonds heeft als gevolg van het ontstane tekort een kortetermijnherstelplan opgesteld. Dit herstelplan is in januari 2009 ingeleverd bij DNB. De in dit herstelplan toegepaste sturingsmiddelen en of maatregelen zijn conform het bestaande beleid ten aanzien van premie, toeslagen en

beleggingen. Jaarlijks zal door het pensioenfonds gerapporteerd moeten worden aan DNB inzake de voortgang van het herstel. In dat kader dient het pensioenfonds aan te geven welke activiteiten hebben plaatsgevonden en wat de gevolgen daarvan waren voor de dekkinggraad. De toezichthouder zal ten minste eens in de 3 jaar beoordelen of het herstelplan kan worden gerealiseerd, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn.

Onlangs een pensioenberekening gemaakt?

Heeft u onlangs een berekening laten maken van de effecten van flexibilisering, zoals eerder of later stoppen met werken, uitruil of de hoog-laag optie? Laat dat dan voor de zekerheid nog even narekenen. Dow Pensioenfonds rekent namelijk per 1 oktober 2009 met andere flexibiliseringsfactoren. Deze factoren worden gebruikt bij de berekening van uw pensioenkeuzes. De pensioenuitkomst op de reglementaire pensioendatum verandert niet. De nieuwe flexibiliseringsfactoren zijn het gevolg van een gewijzigde rekenrente en een hogere levensverwachting.

Rekenrente

Op het moment dat u besluit uw totale pensioenpot anders over de tijd te verdelen (bijvoorbeeld wanneer u een jaartje eerder wilt stoppen met werken), vindt een berekening plaats. Deze berekening wordt onder meer gemaakt aan de hand van de rentestand. Conform wetgeving moet de rente periodiek worden bijgesteld naar actuele waarden. Dat is nu gebeurd.

Hogere levensverwachting

Daarnaast verandert de levensverwachting van mensen door de tijd. We worden gemiddeld immers steeds ouder. De toezichthouder (DNB) eist dat pensioenfondsden regelmatig herziene tabellen met levensverwachtingen invoeren om zo te kunnen vaststellen hoeveel vermogen het pensioenfonds moet aanhouden. Een hogere levensverwachting betekent immers dat uw pensioen langer moet worden uitgekeerd, waardoor Dow Pensioenfonds meer vermogen moet bezitten.

Flexibilisering

Vanaf de eerste dag van uw deelname aan de pensioenregeling, heeft u twee belangrijke keuzes te maken. De eigen bijdrage in Levensloop en de keuze voor het rendement op het kapitaal in de Beschikbare premieregeling. Op de pensioendatum volgen nog een aantal keuzes.

Uitruil nabestaanden

Een daarvan is de mogelijkheid (een deel van) het opgebouwde nabestaandenpensioen geheel of gedeeltelijk uit te ruilen voor ouderdompensioen. Dat betekent dat (na schriftelijke toestemming van de partner) het recht op nabestaandenpensioen wordt verlaagd en dat het ouderdompensioen wordt verhoogd. Of andersom. Van deze mogelijkheid hebben in 2008 16 medewerkers gebruik gemaakt.

Hoog-laag optie

Een andere mogelijkheid op pensioendatum is de keuze voor een variabele pensioenuitkering. Je kunt er namelijk voor kiezen de pensioenuitkering de eerste vijf of tien jaar van je pensioen wat hoger te laten zijn en de jaren erna wat lager. Dat kan interessant zijn als je de eerste jaren na je pensioneren een hoger uitgaven patroon verwacht te hebben dan de jaren daarna. Bijvoorbeeld omdat de hypotheek op uw huis later wegvalt of omdat u de eerste jaren van uw pensioen wilt gaan reizen. In 2008 hebben 36 medewerker gebruik gemaakt van deze zogenaamde hoog-laag optie.

Heeft u een vraag?

Stuur dan een e-mail naar info@dowpensioen.nl.

Deze nieuwsbrief is informatief bedoeld en met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Er kunnen echter geen rechten aan worden ontleend.

